

Nr 1070

Av herr Källstad och fru Fränkel, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående skolans arbetstider.

(Lika lydande med motion nr 830 i Första kammaren)

Huvudsakligt innehåll: I motionen föreslås 12 lovdagar per år och 5-dagarsvecka inom skolväsendet. Motionärerna motsätter sig ej förslaget om 40 veckors läsår. Reformerna torde i allmänhet innebära ökad arbetsbörda för lärarna, vilket bör beaktas vid kommande löneförhandlingar. Antalet friluftsdagar föreslås bli 6 i stället för 4—8 i propositionen. Möjlighet till femdagarsvecka bör finnas också vid statens vuxengymnasier. De skolhygieniska verkningarna av den komprimerade skolveckan bör ytterligare undersökas.

Inledning

Några grundläggande utgångspunkter i Kungl. Maj:ts proposition nr 64 är önskemålet att anpassa skolans arbetstider till den övriga arbetsmarknadens samt önskvärdheten av en samordning av läsåret för olika skolformer. Olika utredningar och undersökningar har påvisat att en snabb utveckling mot en femdagars arbetsvecka pågår inom huvuddelen av svenskt arbetsliv. Helt entydig är dock inte bilden — även efter införandet av femdagarsveckan fortgår i vissa fall arbetet på lördagar, t. ex. inom industrin vid kontinuerlig drift och skiftgång i olika former samt givetvis inom branscher och yrkesområden med servicebetonad verksamhet. Men huvudtendensen är klar. Allt flera grupper erhåller fria lördagar. Endast mycket tungt vägande skäl bör få förhindra eller fördröja en utveckling som innebär att skolans arbetsvecka ansluts till denna huvudtendens.

Skolan bör alltså anpassa sig efter ändrade förhållanden inom det övriga samhällslivet så långt det är möjligt från praktiska, pedagogiska och andra skolmässigt relevanta synpunkter. Vidare är det angeläget att åstadkomma dels att skoldagen erhåller en friare utformning än för närvarande med lärotider som medger ett lugnt studietempo och jämn arbetsfördelning för eleverna, dels att läsårets och lektionens längd samordnas för olika utbildningsformer.

I propositionen synes dessa grundläggande synpunkter i stort sett ha beaktats. De erinringar och påpekanden som här framföres kan betraktas som detaljförbättringar.

Lsårets längd

Frågan om 39 eller 40 veckors läsår har blivit den mest kontroversiella. Inom skolarbetstidsutredningen, vars betänkande (SOU 1967: 14) legat till

grund för propositionen, var man oenig. En majoritet förordade 40 veckor, medan en minoritet inom utredningen med stöd av ett flertal av de experter som anlätades önskade 39 veckors läsår. Remissopinionen är splittrad.

Enligt vår mening kan hållbara argument anföras för båda alternativen. Avgörande skäl emot någon av de två lösningarna kan inte uppbringas. Det hela bli en komplicerad avvägningsfråga. Skillnaden kan — som reservanterna påpekar — endast sägas vara 4 lovdagar och 1 friluftsdag. Men med tanke på att femdagarsvecka och en förkortad lektionslängd om 40 min. föreslås vill vi inte motsätta oss en utökning av läsåret till 40 veckor. Vi anser oss böra stanna för detta alternativ, eftersom det längre läsåret något ökar möjligheterna att fördela skolarbetet. Verkningarna av den koncentrerade femdagarsveckan reduceras, och läsåret görs mindre kompakt.

Trötthet och prestation

Omläggningen av skolans arbetstider innebär inga allvarliga återverkningar för eleverna vad gäller skolhygieniska frågor. Dock aktualiseras en del spörsmål av skolhygienisk art, vilka måste sägas vara ofullständigt utredda. Femdagarsveckan innebär att arbetsbelastningen på såväl lärare som elever koncentreras. Många läsdagar får åtta lektionstimmar. Arbetsbördan i mera krävande utbildningssammanhang är för eleverna mycket betungande redan nu. Och nya gymnasieformen torde inte utgöra något undantag. Vid den undersökning som skolarbetstidsutredningen lät utföra kunde naturligt nog tilltagande trötthet av psykologisk art konstateras mot läsdagens slut hos både lärare och elever i grundskolan. Vi instämmer i utredningens mening att hithörande frågor bör ytterligare undersökas i syfte att vinna ökad klarhet om återstående problem gällande skoldagens optimala längd, schemaläggning, friluftsför- och lovdagars inplacering m. m.

Ekonomiska konsekvenser

Departementschefen avser återkomma i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av läsårets utökning. Det kan redan nu fastslås att kostnadsförändringar här till en del kommer att falla på löneområdet. Otvivelaktigt medför läsårets förlängning ökad arbetsbörda för en del lärare. Det har visserligen anförts att förslaget för flertalet lärare i sin helhet innebär en avkortning av den sammanlagda årliga skolarbetstiden med omkring fyra procent. Men väsentligare är det faktum att antalet lektioner ökar med omkring fyra procent för ifrågavarande lärarkategori med motsvarande ökning av förarbetet i form av lektionsplanering. Behovet av en omsorgsfull planering belyses i viss mån av skolöverstyrelsens förslag om en extra planerings- och studievecka för lärare. Det kan således ifrågasättas om ändringen till femdagarsvecka med åtföljande läsårsförlängning och avkortning av lektionstimmen i och för sig är eftersträvansvärt för lärarna. Den leder troligen till en reell arbetsförlängning och en omdisponering av arbets-

tiden som medför vissa nackdelar. I samband med försöksverksamheten ansåg många lärare att arbetet blev mera stressbetonat och att de fria lördagarna inte i tillräcklig omfattning kunde kompensera jättet.

Lärarnas lönefråga blir givetvis beroende av särskilda förhandlingar mellan statsverket och berörda tjänstemannaorganisationer.

Det lägre antalet årliga läsdagar medför för de flesta kommunerna minskade kostnader för skolskjutsar och skolmältider. Vi understryker många remissinstansers förhoppningar att en del av de uppkomna besparingarna skall användas för att sätta in extra skjutsar, så att väntetiden för en del elever kan nedbringas.

Vuxengymnasierna

I propositionen framgår att femdagarsvecka ej skall tillämpas vid statens vuxengymnasier i Härnösand och Norrköping. Någon motivering lämnas ej. Utredningen tycks ha utelämnat frågan, varför ett klarläggande är påkallat.

Vi anser det vara berättigat att vuxengymnasiernas elever får samma möjlighet att erhålla femdagarsvecka som folkhögskoleeleverna. Denna bör sålunda ej vara obligatorisk vid vuxengymnasierna. Frågan bör i stället kunna avgöras av vederbörande skolledning efter samråd med eleverna. Visserligen är de muntliga undervisningsperioderna relativt korta och komprimerade vid vuxengymnasierna, varför eleverna endast med svårighet kan besöka hemorten under veckosluten. Många av dem har dock hunnit bilda familj, och för dessa är det naturligtvis angeläget med samma arbetstidsutläggning som för övriga familjemedlemmar. Eventuellt kan en modifierad femdagarsvecka tillämpas med läsning måndag—fredag ena veckan och tisdag—lördag den andra veckan.

Lov- och friluftsdagar

Beträffande friluftsdagarnas användning föreslås att skolstyrelserna liksom hittills skall kunna använda 2 av dem för att jämte lovdagar och skolfria dagar vid veckosluten bereda eleverna en längre sammanhängande ledighet. Denna möjlighet tas troligen nästan undantagslöst till vara för närvarande. Ingen anledning finns att förvänta sig något annorlunda förhållande i fortsättningen. Eftersom förslaget således i realiteten innebär 12 lovdagar i stället för 10 föreslår vi — i syfte att vinna ökad enhetlighet — att detta antal lovdagar fastställs. Detta riktar uppmärksamheten på friluftsdagarnas antal och användning. Bakom inrättandet av friluftsdagarna i skolorna finns en klar och välmotiverad pedagogisk målsättning. Vi anser det vara av synnerlig vikt att denna om möjligt förverkligas. I likhet med skolöverstyrelsen vill vi framhålla att friluftsdagarna bör befrias från s. k. cirkulärämnen av olika slag, t. ex. trafikundervisning, brandskydd och olycksfallsvård. Men det torde bli nödvändigt att förlägga de praktiska momenten i denna undervisning till friluftsdagarna även i fortsättningen, var-

för det finns all anledning att tillse att de 4—6 friluftsdagar som i realiteten föreslagits verkligen tas ut. Vi anser oss därför böra förorda att antalet 6 friluftsdagar fastställs, vilka allt efter vad som lämpar sig bäst kan disponeras som hel dag eller del av dag.

Avslutningsvis vill vi påpeka att de nya tidsenheterna för lektioner och raster kan komma att behöva omprövas relativt snart. Utvecklingen går mot en friare uppbyggnad av skolarbetsdagen. Måhända kan då andra »tidsmoduler» visa sig vara lämpligare. I grundskolan pågår försök med friare arbetsformer och längre arbetspass. Erfarenheterna av dessa är så goda att skolöverstyrelsen räknar med att den fria uppläggningsen av skoldagen blir vanlig inom alla skolformer i en nära framtid.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 64 måtte besluta

A. att för skolväsendet med de undantag propositionen anger fastställa antalet lovdagar till 12;

B. att för grundskola, gymnasium och fackskola fastställa antalet friluftsdagar till 6;

C. 1. att uttala att de skolhygieniska verkningarna för elever och lärare till följd av införandet av femdagarsveckan bör ytterligare undersökas,

2. att man vid statens vuxengymnasier bör ha samma möjligheter att tillämpa femdagarsvecka som vid folkhögskolorna.

Stockholm den 2 april 1968

Thorvald Källstad (fp)

Ingegärd Fränkel (fp)